

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Хаботнякової Поліни Сергіївни
«Лінгвальна репрезентація біблійних образів-символів в англomовному
містичному трилері: когнітивно-прагматичний аспект
(на матеріалі творів Френка Перетті)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

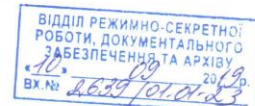
Серед пріоритетних проблем сучасних мовознавчих студій перебувають дослідження інтертекстуальності та лінгвальної репрезентації образів-символів. Цілком очевидно, що Святе Письмо постає невичерпним джерелом інтертекстуальних елементів, вербально втілених образів-символів, котрі широко представлені в художній літературі, надто в художніх творах епохи постмодернізму, зокрема містичному трилері. Інтертекстуальна природа цього літературного жанру, його насиченість описом елементів надприродного, таємничого, потойбічного світу обумовлює поширеність у текстах містичних трилерів лінгвальних репрезентацій образів-символів, у тому числі біблійних.

Сучасна антропоцентрична парадигма мовознавчого знання розширює обриси лінгвістичних студій та дозволяє вивчати досліджувані об'єкти з позицій взаємозв'язку та взаємодії мови, свідомості та комунікації.

Відповідно, актуальність дисертаційного дослідження П.С. Хаботнякової визначається як значущістю обраного об'єкту – лексико-семантичними засобами репрезентації біблійних образів-символів у художніх текстах містичних трилерів – та нагальною потребою його аналізу, так і комплексним підходом, обраним дослідницею, який дозволяє поєднати вивчення мовних характеристик (структурно-семантичних, семантико-стилістичних) та когнітивно-прагматичних властивостей.

У дисертації чітко сформульована мета – розкриття когнітивно-прагматичного потенціалу лінгвальних репрезентацій біблійних образів-символів – та окреслено коло завдань, призначених для послідовного розв'язання, а в підсумку – для досягнення поставленої мети.

Застосування комплексного підходу спирається на використання авторкою роботи цілої низки методів, адекватних вирішенню дослідницьких завдань; серед них загально наукові та спеціальні методи дискурсології, лінгвопоетики, традиційної лінгвістики та когнітивної прагматики.

Слід особливо відзначити вдалий вибір матеріалу дослідження – містичні трилери Френка Перетті, творчий доробок якого вважають неперевершеним зразком американської гостросюжетної літератури. Доречність використання творів цього автора обумовлена й тією обставиною, що Френк Перетті є християнським новелістом, його релігійні переконання висувують на перший план індивідуально-авторської картини світу одвічну духовну боротьбу між добром і злом, що втілюється у художніх творах із широким застосуванням вербально репрезентованих біблійних образів-символів.

Матеріал дослідження є також значним за обсягом – п'ять містичних трилерів, що налічують 2 338 стор. та охоплюють 892 біблійно-марковані контексти, з яких вилучено 1 166 одиниць аналізу – лексико-семантичних засобів, що репрезентують 69 біблійних образів-символів.

Необхідно також вказати на відповідність теми дисертації П.С. Хаботнякової профілю досліджень, які проводяться на факультеті іноземної філології Запорізького національного університету за темою «Когнітивно-дискурсивні аспекти функціонування мовних одиниць». Тему дисертації затверджено науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 8 від 17 березня 2016 р.).

Дисертаційна робота пройшла належну апробацію: її основні результати та висновки було обговорено на 15-х міжнародних наукових і науково-практичних конференціях. Публікації за темою дисертації налічують 18 позицій і мають загальний обсяг близько 5 друк. арк., серед них 7 статей у наукових фахових виданнях України та 2 статті в закордонних виданнях.

Робота має правильну і логічну структуру, окрім усіх нормативно передбачених формальних складників вона охоплює чотири дослідницькі розділи.

Перший розділ містить аналітичний огляд усіх теоретичних проблем, що стосуються теми дослідження, а саме: розгляд понять «образ», «символ» та їхнього співвідношення; аналіз релігійної картини світу, біблійних мотивів як її складників та її символічності; систематизацію понять когнітивно-прагматичних студій. При цьому, поняття «образ» та «символ» розглянуто інтегрально, в міждисциплінарному ракурсі, із залученням даних філософії, психології, літературознавства, лінгвокультурології, семіотики та лінгвістики, що засвідчує глибоке розуміння авторкою суті досліджуваних явищ.

У другому розділі роботи викладено її методологічні підвалини, зокрема визначено призначення усіх використаних у роботі методів із наведенням даних, отриманих у ході їхнього застосування на підготовчих етапах дослідження. На особливу увагу тут заслуговує рис. 2.1 на стор. 140, котрий схематично подає розроблену авторкою типологію біблійно-маркованих контекстів. Крім того, якісно-кількісні параметри матеріалу дослідження систематизовано та унаочнено в таблиці 2.1 на стор. 139. Не можна не відзначити також прозорість і доказовість викладу матеріалу, чому значною мірою сприяє наведення ілюстративних прикладів.

Третій і четвертий розділи роботи презентують дані науково-практичного аналізу, надаючи характеристику номінативному простору (Р. 3) та семантико-прагматичним параметрам (Р. 4) художнього втілення біблійних образів-символів у містичних трилерах Френка Перетті.

Хотілося б звернути увагу на те, що сучасний когнітивно-комунікативний вектор лінгвістичних студій жодною мірою не применшує значущості традиційного мовознавчого аналізу, з яким П.С. Хаботнякова гідно впоралася у третьому розділі роботи. Високий рівень лінгвістичної компетенції дозволив авторці ретельно дослідити структурні параметри одиниць аналізу; їхні морфологічні та семантичні властивості в межах кожної з виокремлених груп; систематизувати за стилістичним та тематичним критеріями одиниці, попередньо класифіковані за структурною ознакою. Відповідно, номінативний простір біблійних образів-символів у досліджуваних текстах містичних трилерів отримав вичерпну характеристику, доповнену до того ж виявленням варіювання кількісних параметрів одиниць аналізу (1) у текстах різних романів; (2) у різних типах біблійно-маркованих контекстів.

Прагматичний потенціал біблійних образів-символів, художньо репрезентованих у текстах містичних трилерів Френка Перетті, розкрито у термінах їхнього функціонування в різних типах і підтипах мовленнєвих актів, що скеровані на досягнення відповідних їм цілей. Цілком слушним є висновок про те, що до переліку таких мовленнєвих актів належать репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, але не декларативи.

Заглибленість висловлень, що функціонують як мовленнєві акти зазначених типів, у контекст художнього твору надала авторці можливість виявити також умови успішності / неуспішності їхнього перлокутивного ефекту.

Адекватність актомовленнєвого аналізу засвідчена цілком обґрунтованим висновком про те, що лексико-семантичні репрезентанти біблійних образів-символів постають смисловими центрами висловлень, котрі реалізують різні іллокутивні цілі та спрямовані на досягнення відповідного цим цілям перлокутивного ефекту.

Отримані дані також доповнені кількісними підрахунками щодо продуктивності мовленнєвих актів, до складу яких входять одиниці аналізу, в різних романах автора та різних типах біблійно-маркованих контекстів.

Як свідчить викладене, проведене дослідження дозволило авторці повною мірою досягти поставленої мети та отримати нові дані щодо взаємозв'язків між структурами свідомості (біблійними образами-символами), характеристиками їхніх лінгвальних репрезентацій та їхніми комунікативними властивостями, під кутом преломлення в художньому творі – містичному трилері, на основі специфіки авторського світобачення Френка Перетті.

У теоретичному аспекті дисертація П.С. Хаботнякової збагачує когнітивно-прагматичні студії в цілому та їхні окремі напрями, зокрема дискурсологію, лінгвопоетику і цілу низку інших. Не викликає сумнівів значне практичне значення роботи, можливість використання отриманих результатів у нормативних теоретичних курсах, спецкурсах, подальших наукових розвідках. Здобутки дисертації мають цінність і для інших галузей гуманітарного знання, зокрема літературознавства, перекладознавства, релігієзнавства.

Поряд із загальною високою оцінкою усіх концептуальних положень дисертації, під час знайомства з нею виникли і деякі критичні міркування, а саме:

1. Важливим у роботі є поняття «біблійно-маркованого контексту»: розроблено класифікацію таких контекстів, встановлено кореляції між кожним із типів цих контекстів та продуктивністю характеристик вербального та комунікативного плану вербально втілених у ньому біблійних образів-символів. Проте, в роботі не надано визначення зазначеного поняття. Це особливо дивно з тієї причини, що саме науковий керівник – проф. В.Г. Ніконова – вперше ввела в

науковий обіг поняття «маркованого контексту», яке сьогодні вже доволі активно використовується вітчизняними дослідниками.

2. У § 4.1 під час аналізу актомовленнєвих реалізацій біблійних образів-символів авторка змішує поняття «перформативні дієслова» та «іллокутивні дієслова», унаслідок чого виникають хибні трактування: на стор. 208, наприклад, до перформативних дієслів віднесено такі, як *accept*, *believe*, *think* та ін., до яких, з усією очевидністю, може бути застосовано критерій істинності / неістинності, тоді як іллокутивні дієслова, на кшталт *state*, *urge* та ін., застосування цього критерію не припускають. «Типи», а точніше підтипи мовленнєвих актів, варто було б описати як такі, що виокремлені за семантико-прагматичним критерієм.

У § 4.2 авторка, хоча й досліджує репліки-реакції, не застосовує повною мірою інструментар конwersаційного аналізу. У цьому в принципі немає особливої потреби, тому можна було б уникнути згадування цього методу.

3. У роботі наявні деякі неточні формулювання, наприклад, на стор. 23 читаємо «для більшості такою релігією є християнство», але тут необхідно було б вказати, що йдеться про англomовний світ; на стор. 57 слушно стверджується, що Біблія охоплює Старий та Новий Заповіт, але не уточнено, що досліджувані образи-символи пов'язані переважно із Новим Заповітом, котрий ототожнюється із Святим Письмом представниками протестантських церков, у тому числі церков п'ятидесятників, до однієї з яких належить Френк Перетті.

4. Також теоретичний матеріал часом викладено надто розлого і детально (наприклад, § 1.3.2 стор. 77–82, стор. 129–132). Частину таблиць можна було б винести з тексту роботи у додатки. У дисертації помічені окремі вади стилю (стор. 24, 29, 33, 52, 131 та ін.), мовні (стор. 25, 33, 166, 174, 183) та технічні (стор. 182, 183, 194) помилки.

Як свідчить зміст висловлених зауважень, вони не є суттєвими в плані зв'язку з основними положеннями роботи або мають рекомендаційний характер, а отже, не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Вважаю, що дисертація П.С. Хаботнякової на тему «Лінгвальна репрезентація біблійних образів-символів в англomовному містичному трилері: когнітивно-прагматичний аспект (на матеріалі творів Френка Перетті)» є актуальним, новітнім, самостійним, теоретично та практично цінним науковим доробком, та засвідчую, що дисертаційна праця містить виключно результати

власних досліджень авторки, тоді як цитовані думки інших дослідників мають посилання на їхні джерела.

Публікації за темою дисертації повною мірою висвітлюють її основні положення, зміст автореферату ідентичний змісту дисертаційної роботи.

На підставі ознайомлення з текстом роботи, публікаціями та авторефератом вважаю, що дисертація «Лінгвальна репрезентація біблійних образів-символів в англomовному містичному трилері: когнітивно-прагматичний аспект (на матеріалі творів Френка Перетті)» є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затверджену постановою КМУ №567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 та №1159 від 30.12.2015, а її автор – Хаботнякова Поліна Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

І. Є. Фролова

Підпис професора Фролової І. Є. засвідчую:

Начальник Служби
управління персоналом
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

С. М. Куліш